

ORIGINALS

CAUSES DEL FRACÀS ACADÈMIC A LA FACULTAT DE MEDICINA DE LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA (UAB) *

J. AMAT**, V. BLASI**, N. FERNANDEZ**, J. A. FERNÁNDEZ**, L. PLACENCIA**, J. ROCA**, M. SANTIÑA**, J. PÉREZ***

Paraules Clau: Educació mèdica (Medical education); Estudiants de Medicina (Medical students); Fracàs acadèmic (Academic failure); Medi ambient acadèmic (Academic environment); Rendiment acadèmic (Academic achievement).

CAUSES OF ACADEMIC FAILURE AT THE FACULTY OF MEDICINE OF THE AUTONOMOUS UNIVERSITY OF BARCELONA (UAB).

One hundred and thirty four persons that had given up their studies of Medicine, at the Autonomous University of Barcelona, answered an enquiry about their academic failure. The difficulty to pass the exams, the disappointment about that studies and the impossibility to assist to class were the main causes of their academic failure. Our work confirms the attractiveness and at the same time the difficulty of the Medicine studies.

CAUSAS DEL FRACASO ACADÉMICO EN LA FACULTAD DE MEDICINA DE LA UNIVERSIDAD AUTONOMA DE BARCELONA (UAB)

Ciento treinta y cuatro personas que habían abandonado sus estudios de Medicina en la UAB contestaron una encuesta sobre las causas de su fracaso académico. La dificultad para aprobar las asignaturas, seguido de la decepción por los estudios y la imposibilidad de asistencia a clase fueron los motivos fundamentales del citado fracaso. Nuestro estudio confirma el atractivo y al mismo tiempo la dificultad de los estudios de Medicina.

INTRODUCCIÓ

La recerca en educació mèdica té una llarga tradició en els països desenvolupats. Fa temps que compartim l'interès per la investigació relacionada amb l'ensenyament de la Medicina. Fins ara, havíem centrat el nostre treball en el terreny de l'avaluació acadèmica^{1,2}. Un tema que ens ha interessat especialment és el del fracàs acadèmic en els estudis mèdics. Recentment, des d'un influent diari que es basava en dades del Centre d'Informació i Documentació Educativa, es manifestava que el fracàs universitari de l'Estat espanyol era bastant elevat³. Hem observat que la "mortalitat acadèmica" en les Facultats de Medicina és molt alta i fins algun prestigiós autor⁴ preveu un fracàs al

voltant del 10% en una situació docent bastant òptima.

No hem trobat estudis sobre motivacions del citat fracàs acadèmic en la carrera de Medicina. L'objectiu del present treball està dirigit a recollir dades sobre les causes de l'abandonament dels estudis mèdics per part de nombrosos alumnes.

MATERIAL Y MÉTODES

Subjectes:

La nostra mostra consistí en 124 persones, 65 homes i 57 dones, amb una edat mitjana de 26'4 (DS=3'7) anys. Totes havien abandonat els seus estudis a la Facultat de Medicina de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB).

TAULA I

TAXA DE FRACÀS ACADÈMIC EN MEDICINA A LA UAB I A TOTES LES UNIVERSITATS DE L'ESTAT ESPANYOL

(UAB) PRIMER CURS		(UAB) LLICENCIATURA		TAXA DE FRACÀS (1)	
Curs	Nombre d'alumnes	Any	Nombre de llicenciats	UAB	Estat espanyol (2)
68-69	126	74	120	5	58
69-70	154	75	244	-58 *	63
70-71	250	76	273	-9 *	56
71-72	615	77	361	41	59
72-73	804	78	472	41	52
73-74	585	79	469	20 *	52
74-75	616	80	395	36	50
75-76	1521	81	695	54	63
76-77	1404	82	669	52	64

$$(1) 100 - \left[\frac{\text{Nombre de llicenciats}}{\text{Nombre d'alumnes}} \times 100 \right]$$

(2) Font: "Servicio de Estudios del Ministerio de Sanidad"

* Aquestes taxes són irrealistes ja que durant aquestes promocions va haver-hi una alta matriculació a 2on. curs de gent procedent d'altres universitats.

* Aquest article es continuació de la ponència presentada en el XIIè. Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana.

** Jovenuts Mèdiques de Catalunya i Balears.

Correspondència: J. Pérez. Departament de Psicologia Mèdica: Facultat de Medicina. Universitat Autònoma de Barcelona. Bellaterra.

Material:

S'utilitzà una enquesta amb dades sociològiques i acadèmiques, juntament amb preguntes referents a les causes del fracàs acadèmic i a les actituds respecte a les diferents assignatures del currículum.

Procediment:

Enviàrem per correu l'enquesta a 750 ex-alumnes de la Facultat de Medicina de la UAB que havien abandonat els seus estudis en el període comprès entre 1976 i 1982. Hi incloïem un sobre franquejat per facilitar el retorn de les enquestes. Vam rebre 134 respostes, aproximadament el 20% de les cartes que arribaren al seu destí, de les quals n'anul·larem 10, cinc per defunció de l'enquestat i cinc per arribar-nos fora del termini. Els càlculs foren realitzats fonamentalment en el Centre de Càlcul de la UAB, utilitzant el paquet estadístic SPSS-X⁵.

RESULTATS

La taula I presenta la taxa de fracàs acadèmic a Medicina de la UAB i a totes les Universitats espanyoles en conjunt. També podem observar el nombre d'alumnes matriculats en el primer curs i el nombre de llicenciats en Medicina de la UAB.

A la taula II s'exposa el nombre d'alumnes que abandonaren els estudis en els diferents cursos del currículum. Gairebé el 90% ho feren en el període pre-clínic.

TAULA II

NOMBRE D'ALUMNES I PERCENTATGE QUE ABANDONAREN ELS SEUS ESTUDIS DURANT ELS DIFERENTS ANYS DEL CURRÍCULUM

Curs d'abandó	n	% total	%sobre els que responen	%acumulat dels que responen
1er	46	37'1	42'2	42'2
2on	21	16'9	19'3	61'5
3er	30	24'2	27'5	89'0
4art	10	8'1	9'2	98'2
5è	2	1'6	1'8	100'0
No responen	15	12'1	----	----
Total	124	100'0	100'0	100'0

Les taules III i IV mostren algunes dades sociològiques tant del nostre grup d'ex-alumnes com de tots els subjectes matriculats a la Facultat de Medicina de la UAB durant el curs 1982-83. Es presenten els valors de xiquadrat (χ^2) i la seva significació estadística obtinguda a partir de la comparació de les diverses variables socials entre les dues mostres.

El percentatge de casats, llicenciats i de persones que treballaven, així com el nombre d'hores treballades, era superior en la mostra d'ex-alumnes fracassats. Per contra, en aquest mateix grup, el percentatge de persones amb un treball relacionat amb la Medicina era inferior al del grup d'alumnes matriculats a la UAB.

A la taula V podem observar els percentatges d'ex-alumnes, que canviaren de carrera, d'aquells que tornarien a estudiar Medicina i d'aquells que no van poder continuar estudiant per haver exhaurit el nombre de convocatòries legals en alguna assignatura. Més de la meitat dels subjectes de la nostra mostra canviaren de carrera i manifestaren la seva predisposició a tornar-se a matricular a la Facultat

TAULA III

PERSONES QUE TREBALLAVEN DURANT ELS ESTUDIS, HORES TREBALLADES I TIPUS DE TREBALL DE LA NOSTRA MOSTRA I DE TOTA LA POBLACIÓ ESTUDIANTIL DE LA FACULTAT DE MEDICINA DE LA UAB DURANT EL CURS 1982-83

	MOSTRA		MEDICINA UAB	
	n	%	n	%
Treballaven	79	63'7	655	20'6
No treballaven	45	37'3	2.524	79'4
Total	124	100'0	3.179	100'0
	$\chi^2 = 128'3$ (gl = 1) $p < 0'001$			
Hores setmanals	n	%	n	%
Més de 20	56	70'9	388	59'2
Fins a 20	23	29'1	267	40'8
Total	79	100'0	655	100'0
	$\chi^2 = 4'0$ (gl = 1) $p < 0'05$			
Tipus de treball	n	%	n	%
Relacionat amb la medicina	24	30'4	470	71'7
Sense relació amb la medicina	55	69'6	185	28'3
Total	79	100'0	655	100'0
	$\chi^2 = 54'8$ (gl = 1) $p < 0'001$			

TAULA IV

ESTAT CIVIL I NOMBRE D'ALUMNES AMB TÍTOL SUPERIOR, DURANT ELS ESTUDIS A LA NOSTRA MOSTRA I A TOTA LA POBLACIÓ ESTUDIANTIL DE LA FACULTAT DE MEDICINA DE LA UAB DURANT EL CURS 1982-83

	MOSTRA		MEDICINA UAB	
Estat Civil	n	%	n	%
Solter	100	80'6	2.861	90'0
Casat	21	16'9	302	9'5
Altres	3	2'5	16	0'5
Total	124	100'0	3.179	100'0
	$\chi^2 = 15'5$ (gl = 2) $p < 0'001$			
Títol Superior	n	%	n	%
Sí	23	18'5	219	6'9
No	101	81'5	2.960	93'1
Total	124	100'0	3.179	100'0
	$\chi^2 = 23'9$ (gl = 1) $p < 0'001$			

TAULA V

PERCENTATGE DE SUBJECTES QUE CANVIAREN DE CARRERA, QUE ESTARIEN DISPOSATS A TORNAR-SE A MATRICULAR A MEDICINA I QUE VAREN ABANDONAR LA CARRERA A CAUSA D'HAVER EXHAURIT LES CONVOCATÒRIES

	A	B	C
Sí	57'9	56'9	21'5
No	42'1	43'1	78'5
Total	100'0	100'0	100'0

A. Canvi de carrera.
B. Predisposició a tornar-se a matricular.
C. Convocatòries exhaurides.

de Medicina. Més del 20% dels ex-alumnes foren obligats a abandonar la carrera per no haver aprovat certes matèries en el nombre de convocatòries establertes.

Els motius fonamentals de fracàs acadèmic del nostre grup de subjectes queda reflectit a la taula VI. Essent el principal argument d'abandó la dificultat per aprovar les assignatures, seguit de la decepció pels estudis de Medicina i la impossibilitat d'assistència a classe.

TAULA VI
RAONS FONAMENTALS DEL FRACÀS ACADÈMIC A
MEDICINA PELS SUBJECTES DE LA MOSTRA

Raó del fracàs	% *
Dificultat per aprovar assignatures	28'1
Decepció de la carrera	18'4
Impossibilitat assistència classes teòriques	14'0
Impossibilitat assistència classes pràctiques	6'1
Motius familiars	10'5
Malaltia física o psíquica	7'9
Altres	15'0
Total	100'0

* Percentatge de subjectes que consideraven aquesta raó com la més important del seu fracàs acadèmic.

DISCUSSIÓ

Si bé la taxa de fracàs acadèmic en Medicina de la UAB és molt elevada, és clarament inferior a la que es dona entre tots els estudiants espanyols d'aquesta carrera (taula I). El nombre d'abandonaments decreix a mesura que es superen els cursos de la carrera (taula II).

Del nostre estudi podríem extreure algunes coses clares. En primer lloc trobem que entre els subjectes matriculats a Medicina existeix un notable percentatge de llicenciats d'altres carreres (taula IV); això confirma la impressió que els estudis de Medicina són molt seductors. RABASA⁶, en un estudi sobre actituds d'alumnes de la Facultat de Psicologia de la Universitat Complutense de Madrid, manifestà que la carrera més valorada fou la de Medicina per davant fins i tot de la pròpia de Psicologia. Així, aquest autor exposa que el 31% dels citats alumnes, si haguessin de matricular-se novament, optarien pels estudis mèdics. En el nostre treball, malgrat el fracàs acadèmic, més de la meitat dels nostres subjectes estan disposats a matricular-se de nou a Medicina (taula V), la qual cosa abona allò que s'ha dit anteriorment.

La causa principal de fracàs acadèmic fou la dificultat d'aprovar les diverses matèries (taula VI). Això confirma la idea de duresa dels estudis mèdics. No podem passar per alt la dada que més del 20% dels subjectes fracassats se'ls impedí de continuar els estudis per haver exhaurit convocatòries (taula V).

Una cinquena part de la mostra considera que el motiu fonamental de l'abandó dels seus estudis fou la impossibilitat d'assistir a classe (taula VI). Hem d'assenyalar que l'assistència regular a les classes afavoreix el rendiment acadèmic^{7,8}.

La carrera de Medicina, per la seva dificultat, requereix un gran esforç i una dedicació pràcticament exclusiva. La necessitat de moltes hores d'estudi, degut a l'extensió de les matèries, i la necessitat d'assistència a classes, tant teòriques com pràctiques, fan que les persones amb responsabilitats familiars o amb una jornada laboral determinada, siguin propenses al fracàs acadèmic. Els resultats del present estudi són concloents. La nostra mostra fou semblant a tota la població de la Facultat de Medicina de la UAB

respecte a certes característiques socials com sexe, lloc de naixement, domicili durant la carrera i estudis dels pares. Per contra, en el grup d'ex-alumnes es donà una incidència superior i molt elevada de subjectes (63'7%) amb activitats laborals extrauniversitàries. A més, entre les persones que treballaven, la jornada laboral era més gran en el grup amb fracàs acadèmic. Però el percentatge d'individus amb activitat laboral relacionada amb la sanitat era inferior en la nostra mostra. Per altra banda, la incidència de subjectes casats en el grup d'ex-alumnes fou superior a la del grup control d'estudiants de Medicina.

Molts professionals amb estudis superiors, degut a l'atractiu citat anteriorment, opten per matricular-se a Medicina. També ells, per impossibilitat de dedicació plena, acostumen a fracassar. El percentatge d'individus amb altres carreres (18'5%) entre els ex-alumnes fracassats és significativament superior al que presenten els matriculats a Medicina de la UAB (taula IV).

És coneguda la gran incidència de pares metges entre els alumnes de Medicina⁹. La influència paterna en l'elecció dels estudis en els fills de metge ha estat considerada per experts molt important.¹⁰ No és difícil pensar que la professió mèdica dels familiars directes facilita l'èxit acadèmic en els estudiants de Medicina, ja que aquests, normalment, poden disposar d'una bona bibliografia, poden practicar i reben estimul social constant. En el nostre treball, no es dona el fracàs en Medicina entre els fills de professionals de la sanitat. En la nostra mostra només el 7'4% dels pares i el 5'8% de les mares dels subjectes tenien treballs relacionats amb la salut, percentatges clarament inferiors als presentats en mostres normals d'estudiants de Medicina⁹.

Després de la dificultat d'aprovar les assignatures i la impossibilitat d'assistència a classe, la decepció per la carrera és una altra causa important d'abandó acadèmic. També observem un petit percentatge (8%) de subjectes que deixaren els seus estudis per malaltia física o psíquica. En no tenir dades sobre el que succeeix a altres carreres, no podem extreure cap conclusió sobre aquest últim fet.

Un important nombre de subjectes de la mostra, (42'1%), en fracassar en Medicina canvià d'estudis (taula V). Hem de remarcar el fet que el 27'5% d'aquestes persones es matricularen en Escoles d'Infermeria. Això abona la idea de la dificultat i alhora atracció dels estudis mèdics.

Resumint i en base al nostre estudi, arribaríem a algunes conclusions clares. Els estudis de Medicina són molt atractius, d'aquí que siguin preferits per molts estudiants, fins i tot d'altres carreres, i que molts llicenciats de diverses disciplines optin per matricular-se en aquests. La carrera que ens ocupa presenta una gran dificultat i requereix capacitat i gran dedicació. D'ací es dedueix que les persones que no poden dedicar-se exclusivament als seus estudis, treballadors, llicenciats, etc., tindran més possibilitats de fracassar acadèmicament. Aquest fracàs és focalitzat en els anys pre-clínic i disminueix a mesura que se superen els cursos de la carrera.

AGRAÏMENTS

Aquest treball ha estat possible gràcies a la col.laboració de la Secretaria de la Facultat de Medicina de la Universitat Autònoma de Barcelona.

RESUM.— Cent trenta-quatre persones que havien abandonat els estudis de Medicina a la UAB van contestar una enquesta sobre les causes del seu fracàs acadèmic. La dificultat per aprovar les assignatures, seguit de la decepció pels estudis i la impossibilitat d'assistència a classe van ser els motius fonamentals de l'esmentat fracàs. El nostre estudi va confirmar l'atractiu i alhora la dificultat dels estudis de Medicina.

BIBLIOGRAFIA

1. PÉREZ J., TORRUBIA, R.: *Proves de rendiment acadèmic*. Monografies pràctiques n.º 3. Bellaterra. Departament de Psicologia Mèdica. UAG. 1981.
2. GARCIA I., LLOPART J., MUNTANER C., PÉREZ J., TORRUBIA R.: Examen de los exámenes: un procedimiento automatizado. I Congreso de Evaluación Psicológica. Madrid. 1984.
3. CASTRO M.G.: Los nuevos universitarios. *El País*, 22 Gener 1985.
4. GALLEGÓ A.: La situación actual de la enseñanza de la medicina en España. Dins INSTITUT D'ESTUDIS DE LA SALUT (Ed.). *La reforma educativa a les Facultats de Medicina*. Barcelona. Departament de Sanitat. Generalitat de Catalunya 1984. (pp. 23-31).
5. NIE N.H.: *SPSS-X User's guide*. Nova York. McGraw Hill. 1983.
6. RABASA, B.: Estudio de motivaciones y actitudes de los estudiantes de Psicología de la Universidad Complutense. Madrid, curso 1977-78. *Rev. Psic. Gral. Aplic.* 1978; 33: 693-697.
7. HOLLOWAY P.J.: The effect of lecture time on learning. *Brit. J. Educ. Psychol.* 1966; 31: 255-258.
8. LÓPEZ E.: Asistencia a clase y rendimiento. *Rev. Esp. Pedagog.* 1982; 40: 95-101.
9. DONNAN S.P.B.: British medical undergraduates in 1975. *Med. Educ.* 1976; 10: 341-347.
10. BANCO DE SANTANDER: *Estudio prospectivo de la profesión de médico en España en la década de los 80*. Valladolid. Banco de Santander. 1980.

Ann Med (Barc), 1985, 71: 247-250